

Тетяна КАСІЧ: НАЙБІЛЬШЕ ЗАНЕПОКОЄННЯ ВИКЛИКАЄ СТАН СОСНОВИХ НАСАДЖЕНЬ, ДЕ СИТУАЦІЯ СТАЛА КАТАСТРОФІЧНОЮ

Tetyana KASICH: THE GREATEST CONCERN IS THE STATE OF PINE PLANTATIONS, WHERE THE SITUATION BECAME CATASTROPHIC

**Тетяна КАСІЧ,
директор ДСЛП
«Херсонлісозахист»**

Зона обслуговування лісів Державного агентства лісових ресурсів України становить 7,2 тис. га та площа з іншими лісокористувачами – 10053,1 тис. га, які обслуговує 7 ДСЛП (ред.: державних спеціалізованих лісозахисних підприємств). На жаль, їх санітарний стан унаслідок негативної дії комплексу факто-

рів, у тому числі й глобального характеру, різко погіршився. Чому? В останні 5-7 років по всій території України спостерігається масове всихання більшості лісоутворюючих порід (ялини, ясена, дуба, граба, берези), але найбільше занепокоєння викликає стан соснових насаджень, де ситуація стала катастрофічною. При цьому підкреслюю, що цей процес набуває рис глобального характеру.

Так, якщо у недалекому 2015 році в середньому близько 3,5% площ лісових насаджень зазнавали пошкоджень від впливу комплексу негативних чинників навколишнього середовища, то у 2017-2018 – 7,6% від усіх площ. Зростання у 2 рази. А показник у 6% пошкодження насаджень, на думку екологів, є критичним. Найголовнішими чинниками, що мають вплив на санітарний стан лісів, є шкідливі комахи, хвороби лісу

та інші абіотичні чи біотичні фактори. Першим негативним чинником, визначальним для санітарного стану, стала діяльність шкідливих комах лісу.

Але звертаю вашу увагу, що в лісопатологічному балансі шкідників лісу позицію лідера зайняли шкідники ксилофаги (стовбурні), яких колись називали вторинними. Однак нині вони є основним убивчим фактором як у шпилькових, так і в листяних насадженнях.

Вони зайняли домінуючу позицію у 75% площ. Практично це відбулось за три роки. За цей період площа ксилофагів збільшилась у 47 разів!!! А популяції листо- та шпилькогризів поки що знаходяться у латентній фазі.

Всихання ялини. Всихання ялини у лісах спостерігається ще з кінця 90-х років минулого століття з помітною активізацією патології у 2004-2006 роках. Але катастрофічних масштабів воно набуло після 2010 року, коли масова загибель ялиників почалась у другій хвилі, крім Поділля, і ще й на Житомирщині. Це наслідок однозначно глобальних кліматичних змін, які створили оптимальні умови до лавиноподібного зростання чисельності короїда-типографа.

На жаль, прогнози щодо долі ялини європейської невтішні. Останнім часом досить серйозно стоїть питання існування ялинових насаджень. Прогноз розвитку популяції короїда типографа, розрахований нашими спеціалістами на основі метеоданих, вказує на продовження процесу в найближчий час.

Всихання дуба. Всихання насаджень з головною породою дуб звичайний після

2010 року (коли внаслідок кліматичних умов активізувалась більшість патологій у лісах України та Європи) не мало таких чітко окреслених ознак масовості всихання, як, наприклад, всихання сосни, ялини чи ясена. Але разом з тим прослідковується стабільна тенденція до збільшення площ загинувших насаджень. Причини, що мають негативний вплив на санітарний стан: наслідки льодоламу 2000 року, сприятливі умови для збільшення чисельності популяції стовбурових шкідників, які є розповсюджувачами ряду хвороботворних організмів; хронічні осередки листогризух шкідників; хронічні осередки хвороб.

Всихання ясена. Однією з головних проблем листяних лісів зони обслуговування є масове всихання ясена, початок якого спостерігається з 2010-2011 років (на Хмельниччині дещо раніше – з 2007-2008). Всихання спричинене комплексом причин, а саме пошкодження грибами Халара (*Chalara fraxinea*), (інвазивним видом зі Східної Азії, який практично знищив ясен по всій Європі), опеньком осіннім (*Armillariella mellea*) та стовбуровими шкідниками лубоїдом ясеневим строкатим та лубоїдом ясеневим великим.

Всихання сосни. Починаючи з 2012 року, на Поліссі загрозливої динаміки набув процес всихання сосни звичайної, спричинений спалахом масового розмноження вершинного короїда в комплексі з шестизубим короїдом та малим сосновим лубоїдом та в симбіозі з офіостомовими грибами.

Спостерігається різке збільшення площ загинувших насаджень з головною породою сосна звичайна. Найкращим індика-

тором санітарного стану лісів до 2017 року були суцільні санітарні рубки. Саме вони показують найбільш болючі проблеми лісу та їх площі. Практично обсяги загибелі соснових насаджень зросли в 5 разів за 5 років. А листяні породи після змін у санправилах призначаються в основному у вибіркові санітарні рубки.

Тепер перейдемо до детального розгляду окремих порід. На біології шкідників зупинитись не буду, тільки назву головні поки що види короїдів, які вбивають сосну звичайну. Це верхівковий короїд, який завжди починав першим процес знищення дерев сосни зверху, а лубоїд і шестизубий завершували його зсередини і знизу. У цьому році ми фіксуємо нові дійові особи серед ксилофагів (златки, вусачі, інші види короїдів). Кількість та щільність шкідників дуже велика, тому час знищення насаджень досить короткий (5-7 тижнів). І все відбувається завдяки досить сприятливим для них кліматичним показникам.

Як показує аналіз таксаційних характеристик загинувших насаджень (пройдених СРС), найбільше пошкоджуються високобонітетні соснові насадження віком 60-120 років, що зростали у свіжих умовах (B2, C2). У результаті вихолощуються насадження найкращі, які заплановані, плануються або через певний час можуть потрапити в розрахункову лісосіку, або насадження, які є генетичними резерватами чи ПЗФ як еталони найкращих соснових насаджень.

Збільшилась інтенсивність вибірки пошкоджених дерев, і на деяких ділянках соснового лісу вибірка може сягати протягом року 130-150 м³ з га з рубкою у 2-3 прийоми. Прогнози поки невтішні. У мене все. Щиро дякую за увагу!

IV З'їзд ЛІСІВНИКІВ УКРАЇНИ 2018. Спецвипуск

IV CONGRESS OF FORESTERS OF UKRAINE 2018. Special issue